

راهکارهای مورد استفاده در اعمال نوآوری‌های آموزشی را شامل می‌شود. برای فهمیدن آنچه در کلاس درس رخ می‌دهد، توصیف آن چه اتفاق می‌افتد به تنهایی کافی نیست. توجه به چگونگی و چرایی فعالیت‌ها نیز اهمیت دارد. در بیان چگونگی و چرایی، عوامل جامعه‌شناختی دخیل‌اند؛ چرا که بدون توجه به تاریخچه زندگی افراد و نوع روابطشان، هیچ‌گاه نمی‌توان در مورد دلایل گرایش یا عدم گرایش آن‌ها به انجام فعالیت‌های خاص قضاوت کرد.

بر همین قیاس در دوره‌های آموزش ضمن خدمت ارزش‌های درونی محتوای دوره به تنهایی تعیین‌کننده تأثیر آن بر آنچه در کلاس درس پس از اتمام دوره آموزشی اتفاق می‌افتد، نیست. آنچه بیشتر اهمیت دارد، برداشت معلمان از محتوای دوره است که از صافی تجربیات قبلی و دانش و مهارت‌های آن‌ها می‌گذرد. لذا عدم توجه دقیق به عوامل جامعه‌شناختی، ایجاد و تثبیت نوآوری‌های آموزشی را با مشکل مواجه می‌سازد. لذا در برنامه‌ریزی و اجرای این دوره‌ها لازم است به راهکارهایی توجه شود که با به‌کار گرفتن آن‌ها فرصت بازنگاری در تجربیات، دانش و مهارت‌های معلمان ایجاد می‌شود.

در ادامه به بعضی از اصولی که می‌توانند طراحان دوره‌های آموزشی ضمن خدمت را در اتخاذ راهکارهای مناسب راهنمایی کند، اشاره می‌کنیم:

- ◆ روش آموزشی به‌کار گرفته شده در دوره باید به‌جای انتقال دانش و مهارت‌ها، بر تجربه‌کردن و اندیشیدن به آن‌ها تأکید کند. این امر باعث می‌شود افراد ضمن تجربه و اندیشیدن به جنبه‌های متفاوت آموزش‌ها، کاربردی بودن آن‌ها را ارزش‌یابی کنند.
- ◆ آموزش‌ها باید راه را برای برداشت‌های متفاوت افراد باز بگذارند و از دنباله‌روی از روش‌های دیکته شده بپرهیزند.
- ◆ آموزش‌ها باید از تخصص افراد در سطحی گسترده بهره‌مند شوند و در طراحی و اجرا، از تمرکز بر افراد خاص هرچند متخصص و بسیار باتجربه بپرهیز شود.
- ◆ در تهیه مواد آموزشی دوره باید از جمعی از معلمان که نمونه قابل قبولی از تمامی معلمان هدف دوره باشند، استفاده شود.
- ◆ توزیع گسترده مسئولیت‌ها و استفاده از توانایی‌های بالقوه محلی در اجرای دوره‌های آموزشی می‌تواند بسیار مفید باشد.
- در شماره آینده با نگاهی به تجربیات به‌دست آمده، به معرفی رویکردهای نشئت گرفته از اصول فوق خواهیم پرداخت. در شماره حاضر گزارشی از مراسم بزرگداشت یکصدمین شماره مجله رشد زبان به چاپ رسیده که در آن خلاصه‌ای از مطالب بیان شده توسط سخنرانان این همایش آمده است. به دلیل ارتباط این مطالب با سه عامل دخیل در ایجاد و تثبیت نوآوری‌های آموزشی که در ابتدای این گفتار به آن‌ها اشاره شد، توجه خوانندگان محترم مجله را به این گزارش جلب می‌کنیم.

دوره‌های ضمن خدمت: فرصت بازنگاری در تجربیات، دانش و مهارت‌های معلمان

فرارسیدن فصل بهار، فصل نوشدن طبیعت، و هم‌زمانی آن با روز گرامیداشت معلم گرامی می‌داریم. این هم‌زمانی اتفاقی نیست، چرا که معلمان به عنوان پیشروان امر تعلیم و تربیت، در تجدد حیات فکری ملت‌ها نقشی بی‌بدیل ایفا می‌کنند. روز معلم با نام آیت‌الله شهید مرتضی مطهری پیوند خورده است که زندگی و شهادتش ترجمان واقعی این نقش است.

در شماره گذشته به نوآوری‌های آموزشی و دلایل عدم تثبیت آن‌ها اشاره شد. در این شماره در ادامه بحث، به عواملی اشاره می‌کنیم که به ایجاد و تثبیت نوآوری‌های آموزشی کمک می‌کنند. به نظر می‌رسد در ایجاد نوآوری‌های آموزشی توجه به سه عامل، یعنی سیاست‌گذاری‌های آموزشی، ماهیت درس و جنبه‌های جامعه‌شناسی تعلیم و تربیت ضروری است. آنچه در شماره گذشته بیان شد و دنباله آن، در این شماره به عامل سوم مربوط می‌شود. یکی از دلایل عدم توفیق نوآوری‌های آموزشی، ماهیت پروژه‌های آن‌ها و کوتاه‌مدت بودن عمر پروژه است که باعث می‌شود تغییرات با دیدی رفتار گریانه، مکانیکی و سلسله‌مراتبی اعمال شوند و در این بین به عوامل جامعه‌شناختی که بر ایجاد تغییرات اثر می‌گذارند، توجه چندانی نشود.

در شرایطی که نوآوری‌های آموزشی تغییرات زیادی را در مدت کوتاهی طلب می‌کنند، حتی با وجود استفاده از راهکارهای اعمال فشار از بالا، چیزی بیش از پذیرش زبانی و سطحی تغییرات را نمی‌توان تضمین کرد. دلیل این امر نیز ابعاد جامعه‌شناختی ایجاد تغییرات است که عواملی نظیر محدودیت‌های ساختاری و اخلاقی، ویژگی‌های شخصیتی معلمان و دانش‌آموزان، و هم‌چنین،